

Килештерсе ёслесен, аңасу пулатех

(Вёсё. Пусл. 1-меш стр.)

Муркаш почтамтёче ёслекен Алевтина Аркадьевна Якимова, Зоя Алексеевна Кузнецова, Мария Васильевна Никитина почтафонкәсем кунсеренех районта пуранакансем патне сёне хыпарсем вахәтра ситересё.

Телефон сыханәвеле тата Интернет сыханәвән пахаләхне үстересиле те нумай ёссем туса ирттернө. Вырнастарна телефонсен шучё 4356 ситрө, Интернетта сыхантарна абонентсем 203. 2007 султа 8 АТСа цифралла АТС сине кусарна. Вёсем халь 10-на ситрөс. Линие техника цехен ертүсине Виктор Александрович Терехина тата электромеханикне Зоя Аверкиевна Воробьева тав сәмахә калас килет.

– **Сёне суртсем, сүлсем тавасси те районта тәп вырәнәтә. Сакна цифрасем те сиреплетес парасё.**

– Иртнө сүл инвестицисемпе 521,0 млн. тенкелөх уса куртамәр. Инвестицисен пөтөмөшле каләпәшөле тәп капитал 521,0 млн. тенкөле танлашрө. Ку вәл виёсем сүлхинчен 47 процент чухлө пысакра. Социалла ипотека кредитне пөлтөр пурө 6 сөмьё 1926,0 пин тенкелөх илчө. 9 сөмьё «Сурт-йөр» федералла программә таварса памалла мар субсидие 3234,5 пин тенкелөх уса курчө. «Ялсене 2010 сулччен социалла аталантарасси» федералла программә ялта пуранакан 7 хушаләх сурт лартма пөтөмөшле 1230,0 пин тенкелөх таварса памалла мар субсиди илчө. Асанна программә тәпөр 9 сәмрәк сөмьелә сәмрәк специалист 4036, 7 пин тенкелөх патшаләх пулашәвөне илчө.

Иртнө сүл пурө 30,8 пин тәв. метр чухлө пуранмалли сурт хута янә. Ку вәл 2006 сулхинчен 14,5 процент ытларәх. 2007 султа автомобиль сүлсене 27,5 км чухлө тунә тата юсанә. Кәсал вара 19 ял патне автомобиль сүлсене 23,5 км чухлө тумалла, савән пекех 41,6 км чухлө автомобиль сүлсене юсамалла.

Уйрама хушаләхсем хушинчи «Моргаушская» строительство организаци строителөсем (ертүси – Владислав Николаевич Семенов); Геннадий Егорович Петров каменщик, Петр Алексеевич Аргандеев автокран машинисчө, Илья Геронтьевич Федотов экскаватор машинисчө, Алексей Владимирович Игнатъев мастер тав сәмахне тивөс. Савән пекех «Моргаушавтотехсервис» (ертүси – Леонид Дмитриевич Дмитриев) Владислав Валерьянович Николаев столяра, Тамара Васильевна Николаева штукатур-маляра, Арист Семенович Герасимов электрогазосварщик, Геннадий Октябристович Григорьев столяра ырапа асанса хавармалла.

Савән пекех ман паян хамәр районпа тачә сыханса сүл-йөр тавас енөле ёслекен «Волгодорстрой» акционерсен уса обществин (ертүси Константин Кириллович Жарков), «Дорстрой» чикеллө явалләхлә обществән (ертүси Владимир Александрович Румянцев), «Чувашавтотдор» патшаләх унитарла предприятин (ертүси Владимир Михайлович Осипов) коллективсене тарашулла ёсшөн тав тавас килет.

– **Вөрентү сферинче пулса иртекен ыра улшәнүсене кашинчө асархәтә ентө. Сакан сичнен кёскен чарәнсан аванчө.**

– «Вөрентү» наци проекчө районта малалла пурнаса керсе пырат.

Инновациллө вөрентү программисене пурнаса кертнөшөн Москвакассипе Нискасси шулөсем РФ Президентчөн премине 1 млн. тенкө тивөсрөс. Муркашри вәтам шул вара Чәваш Республикн Президентчөн гранте – 200 пин тенкө тивөсрө. Иускасичинчө вәтам шулта ачасене историпе обществознани вөрентекен Владислав Иванович Тихонов РФ Президентчөн премине – 100 пин тенкө, «Солнышко» ача сачөн воспитателө Оксана Валерьевна Прокопьева Чәваш Республикн Президентчөн гранте – 10 пин тенкө тивөсрө.

Класс ертүсине ятне-сүмне үстерес теллевлө районта «Чи пултарулла класс ертүси» конкурс ирттернө. Республика шайенче иртнө сак конкурсра Калайкасичинчө вәтам шулти 10 класс ертүси Татьяна Аркадьевна Ершова сөнтөрүсө пулса тачө.

Пултарулла сәмрәксене тата вөрөнөксене пулашас теллевлө район администрацийөн пулашөн стипендине сирөплөтнө. Ана сүлсерен 100 отличник илсе тарат.

Пөтөмөшле пөлу паракан шулсенче пурө 324 компьютер. Урәхла каласан, 13 ача пунсе пөр компьютер тивөсрөт. Вөрентү учрежденийөсен сөчөсен хушинчинчө сыханәвә сирөплөтөс теллевлө пөлтөр района 3 шул автобусөле пөр микроавтобус илсе килнө. Паян районөне ачасене шула 13 шул автобусө турттарат. Вөрентөвө сөнетмелли комплексла проекта пурнаса кертнөшөн района шулсене теллө юсама тата кулленчи юсав ёсөсене туса ирттерме 3052,0 пин тенкө уйрәнә. Пур шул тәпөрөмөш классем валли 559,3 пин тенкелөх сөтел-пукан илчө, савән пекех 1854,0 пин тенкелөх библиотекәсем валли вөрентү тата илмелө литература илсе килнө.

– **Чи хакли сыханә – сывләх. Ку енөле районти медицина ёсчөнөсем сахал мар тарашасчө. Шурә халатла сывләх хуралсисен есө-хелө сичнен мөн каланә пулатәр?**

– Сывләх пулсан ёслөс те килет, ёс те ачат. Кун пек чухне халәх пуялхә те хушансах пырат, пурнаса шайө те үсөсө пырат. Сывләх сыхлас ёс сферинчө приоритетла наци проекчө пурнаса кени вара шапах сак отраслити пысак ыра улшәнүсөн пөррөмөш тапхәр пулса тачө. Сак халәх сывләхне сирөплөтөс ёсрө пысак утәимсе тума май пачө, сынсем чирлөсси, инвалида тухасси, виллөси чакрө, демографи теллөшөнчө лару-тәру паләрмаллах лайәхланчө. Халәх сывләхлә пулнине сакә тә сир-

өплөтөсө парат: ачасем сураласси үсрө. 2006 сулхипе танлаштарсан, пөлтөр районта 60 ача ытларәх – пөтөмөш 426 ача суралчө. Шел пулин те, сынсем виллөси те кәштах үсрө. Уйрамах вәл питти арсынсем виллөсчө: инкөксенче, наркәмәшланса, сусарәнса. Иртнө сүл төрлө сәлтәвөсөмпе 686 сыннан пурнаса вәхәтсәр татәлчө. Кашни сын медицина пулашәвөле уса курма пултартәр. Паянхи кунә районта пөтөмөшле практика врачөн уйрәмөсем 7, 38 фельдшерла акушер пункчө, участокри тата 2 тәп больница. Ёс үксине үстерөс пани врачөсөне хавхаланса ёслөме май парат. Амбулаторипө поликлиника учрежденийөсен пулрәхә техника бази те паләрмаллах сирөплөтнө.

Сывләх сыхлас ёсрө ырма-кани вәл хунәшән районта пуранакансем паян районти тәп больницәри (тәп врачө – Владислав Григорьевич Данилов) хирургии уйрәмөн ертүсине Геннадий Мефодьевич Огурцов хирурга, Нина Артемьевна Лобачева акушер-гинеколога, Леонид Николаевич Андреев хирург-травматолога, Иван Михайлович Ярдюков врач-анестезиолога, Светлана Григорьевна Гусаков врач-отоларинголога, районти тәп больницәри хирургии уйрәмөн медсестринө Альбина Николаевна Крыжована, кунти поликлиника медсестринө Светлана Алексеевна Исаева, Мән Сөнтөр больницинчи (тәп врачө Леонид Иванович Самушов) Юрий Михайлович Трофимов врач-невропатолога, Владислав Александрович Прокопьев хирурга, Суткулти тата Тивөшри фельдшерла акушер пункчөсен ертүсисене Валентина Петровна Егорова Наталья Гавриловна Дмитриева фельдшерсене, Вәрманкассинчи фельдшерла акушер пункчөн фельдшерне Людмила Алексеевна Касеева чун-чөрен тав тавасчө. Сакна тә паләрма камәллә. Нискасичинчө пөтөмөшле практика врачөн уйрәмөнчө Владимир Михайлович Басяев врач ёс

фольклөр ансамблөсемпе (ертүсисем Владимир Ильдяков тата Виталий Романов) чәнни-пөх мухтанатпәр.

2007 султа хамәр ентөшөсөн икө көнекине презентацилөрөмөр. Вёсем Чәваш Республикн тавә тивөслө ёсчөнө, йывәсрән эрөшөсөм кәса асталакан Петр Яковлевич Мазуркин «Чәвашен йывәс эрөшөсөм» тата художник, публицист Николай Лукич Яковлев «Художникән тумхалә сүлө» көнекисем.

Республикәри «Русь мастеровая» конкурсра Петр Мазуркин 1 стөпень диплома, Ирина Егорова 2 стөпень диплома тивөсрөс. Шулашкарти иртнө ал вөсөсөн паянхи сөмсө төтөссене тавакансен регионсем хушинчи иккөмөш курав-конкурсра ачасен «Хөвөлсаврәнәш» пултаруллах пөрлөшөвөн ертүси Маргарита Николаевна Пушкарева 1 стөпень диплома тивөсрө.

2007 султа Чәваш Республикн Президентчө «Ялсөнчө культура сурчөсене аталантармалли мерәсөсем сичнен» Указ кәларчө. Унпа килешүллөн 2010 сулччен районта 16 база центрне туса хумалла. Вөссөне паянхи пурнаса ыйтакан сасә тата сүтә техника оборудованиөсөм пулмалла. Кәсал Кашмашри моделлө Культура суртне усма паләртатпәр.

Районти историпө краеведениө музейнчө тури чавашсен тумтирөсен «Төрө эрөшөнчө тавән кевөсөм» сөнө зал тавас ёс пырат. Савән пекех кәсал Муркаш районөн паллә сыннисем сичнен калакан «Муркаш сөрөн историйчөрех» курав усаумалла.

– **Районта ватә сынсене, социалла пулашу кирлө сөмьесене пысак тимлөх уйрәсчө. Иртнө сүл ку енөле мөнле ёссем туса ирттернө?**

– Халәхә социалла пулашу парассине илөс пулсан, иртнө сүл тәп задача сахал тупәшлә сөмьесене адреслә пулашу парасси, инвалидсене, йывәр лару-тәрәвә керсө үкнө ватә сын-

Пирөн адрес: Муркаш ялө, Парк урамө.

опычөпе хамәр республикәри медицина ёсчөнөсөм сөс мар, Рәсфөй Федерацийөнчө ёстөшөсөм те кәсаклансах тарасчө. Ярапайкасичинчө пөтөмөшле практика врачөн уйрәмөн ертүси Валентина Николаевна Любимова «2007 сулхи хөраар-директор» республикәри конкурсра сөнтөрүсө пулса тачө. Мускавра иртекен Пөтөм Рәсфөйри конкурсра хутшәнма тивөс пулчө.

– **Районта спорт мөнле аталанат?**

– Районта физкультурәпа спорта аталантарассине, спорт шулөсен сөчөсене аталантарассишөн вырәнсөнчө физкультурәпа сывләх сирөплөтмелли, тата сүл ситмен сәмрәксөн спорт клубсене тавассине пысак тимлөх уйрәтпәр.

2007 султа массәллә разрядла 2618 спортсмен хатөрленө, 1 разрядла спортсменсөм 7, тәпөр иккөн Рәсфөй спорт мастерсөн кандидатчөсем. Спорт секцийөсене, вөрентүпе тренировка ушкәнөсене 4944 сын сүрет. Ку вәл районта пуранакан 6 султан пуласа 60 сула ситичөнхи үсөмри сынсен йышөн 28,4 процент чухлө. Районән пөрлөштернө командисем спортән 16 тәсөпе Пөтөм Рәсфөйри тата республикәри 57 амәртәвә хутшәннә.

Ачасемпе сәмрәксөн спорт шулөн спортсменсөм Нина Охотникова, Дима Григорьев, Сергей Черкашин, Андрей Тимофеев, Александр Никитин, Станислав Филиппов уйрамах пысак ситөнүсөм турөс. В.Егорова ячеллө ачасемпе сәмрәксөн спорт шулөн воспитанникөсенчөн Татьяна Моисеева пөр хутчен сөс мар биатлонпа төнчө кубокөн призерө пулса тачө.

– **Юлаши сүлсенчө культура ёсчөнө те улшәнүсөм пулсах тарасчө. Мөнлисөм вөсөм?**

– Иртнө сүл республикәра тә, районта тә культура мероприятийөсем нумай иртрөс. Чәваш Республикн Президентчөн Указөле килешүллөн 2007 сул Ача сүлтәлчө пулчө. Чәваш Республикн Президентчө Патшаләх Кашашне «Вәхәтә хахламалла, сынсемшөн ёслөмеллө» сыврәвөле тухрө.

Районти иртнө сүл ирттернө пөтөм мероприяти ялти культуранә сөклөме, сынсене культура пурнасөне ытларәх явәштарма пулашрө.

Иртнө сүл районта 14 моделлө библиотека усаулчө. Паян районта паянхи кун ыйтәвнө тивөсрөкөн 30 информаци центрө ёслөт. Ялти моделлө библиотөксене сөтнө туса хуни районта пуранакансене пахаләхлә информаци пулашәвө парассин шайнө сөклөме май пачө. 11 «халәх коллективө» сак числә ята сирөплөтөс хәварчө. Эпир «Шурақш» юрәпа ташә ансамблөне (ертүси Владимир Александров), «Картина» вокалла эстрада ансамблөне (ертүси Илья Зайцев), «Расна» тата «Екрөм»

дансене хүтөлөс, право йөркипө обществәнә тивөсрөссипө нумай ёссем туса ирттерөт. Юстици майорөсене Елена Владимировна Круглована, Валерий Петрович Леонтьева, милици капитанөсене Марина Анатольевна Конузина, Сергей Анатольевич Иванов тав сәмахө калатәп. Чөчен Республикнчө службәра тәнә Евгений Иванович Плечова, Валерий Геннадьевич Яковлева, Валерий Петрович Петрова, Михаил Мефодьевич Мясникова, Алексей Владимирович Лаптева, Виталий Михайлович Семенова, Григорий Ильич Христофорова уйрәм тав сәмахө калас килөт. Вёсем Тавән сөршывәмәр умөнчи тивөсө числән пурнасласа, Рәсфөй Федерацийөн Шалти ёсчөн министрөстин наградисене тивөсрөс.

2008 сула ыра ёсчөн султәләкө тенә тепөр хут сакна кәтартса парат: общество йөркөлөхөшөн патшаләх кәна мар, граждәнсен те тарашмалла. Чәваш халәхөн ёлөкрөн пыракан ыра йәла – нимө пур: сынсем пөр-пөрнө пысак ёсчөм тума пулашасчө. Общество проблемисене пөр-пөрнине каласса татәлса, килештерсө ёслөсен сөс татса пама пулат – акә мөн сичнен калатә сак. Пирөтөн кашинчө ыра ёсчөм тума әнтәлтәр, пулашу кирлисене пулашрә. Сак туйәм кашинчө чун-чөринчө пулмалла: вәл миөсө султа пулнине пәхмасәр, социалла статуса пәхмасәр. Сирө пурнө те кашинчө кунах ыра ёсчөм тума чөнсө калатәп. Пирөн пурнасра мир тата юрату сөнтөртөр.

– **Кәсалхи задачәсем тата вөсөнө пурнасламалли сүл-йөрсөм, мөнлисөм вөсөм?**

– 2008 сул пирөн районшән уйрәмах асра юлө. Чәваш Республикн Президентчөн Указөле килешүллөн кәсал пирөн районта Республика кунө иртөт. Ку пирөншөн пысак чыс. Сав вәхәтрах пысак явалләх тә. Пирөн пата Рәсфөйөн төрлө регионөсенчөн, ют сөршывсөнчөн те хәнәсем килөс. Савән чухлө йышлә тата сумлә хәнәсене республикән сән-сәпатнө шәпах пирөн кәтартмалла төсө йышәнчөс пулсан, республика пирө шанат, пирөн ку таранчөн тунә ёсчөне хаклат. Апла пулсасән пирөн тивөс – шанәса үррө кәлармалла, питө нумай ёс туса ирттермеллө. Малашне те пөр-пөрнине килештерсө, пөр-пөрнө әнланса вәл хура. Вара Республика куннө те тивөслө шайра ирттерпөр, умри задачәсене те пурнасләпәр.

Районән социалла-экономика аталанавө кус умөнчөх. Чәваш Республикн Президентчө тата Правительствө пулашнпө, район администрацийө депутатсен корпусөле, предприятисөмпе организацисөн ертүсисөмпе, ообществәлла формированиөсөм пөрлө килештерсө ёслөниө сак ситөнүсене тума пултартәмәр. Нумай ыйтусене Шулашкар хула администрацийөле тата күршө районсөм пөрлө килештерсө татса паратпәр. Нумай ёсрө пирө хамәр ентөшөсөм пулашас пырасчө. Вёсем республикән төрлө көтөсөсөнчө вәл хурачөсө.

2008 сул районта пуранакан кашни сыншән иртнө сүлхинчен тата тә аңасларах пулмалла. Кәсалхи бюджетә йышәннә ёнтө, пур енөле те пурнасламалли ёсчөне паләртнә. Сав задачәсене пурнаслама пирөн акә мөн тумалла:

- сөнө технологисене пурнаса көртсө сур акинө аңаслә ирттермеллө, районти ял хушаләх предприятийөсене сөнө шая кәлармалла.
- кадр ыйтәвөсене татса памалла.
- дисциплинәна сирөплөтмеллө.
- ёс үксине үстермеллө.
- наци проекчөсөмпе килешүллөн инвестицисөмпе уса курмалла.
- пысак пахаләхлә сөнө продукцисөм кәлармалла.
- предпринимательствәнә аталантармалла.
- халәхән ёсчөрлөх проблемине татса памалла.
- сүл хөрринчи сервисә йөркөлөсө ситермеллө.

– район халәхне тата тә ытларәх пулашу парас теллевлө сөнө объектсөм тумалла.

– районти демографи лару-тәрәвөне лайәхлатмалла.

– ял тарәхөсөн ёсчөне татах тә лайәхлатмалла, вөссөн ветерансен, сәмрәксөн, хөраарсөн организациөсөмпе тачә сыханса ёслөмеллө.

Районән хисөплө ёсчөнөсөм! Сирө пурнө те пархатарла ёсчөшөн пөтөм чун-чөрен тав таватәп. Пурнө те сирөп сывләх, телөй, ёсрө аңасу, тату пурнаса сунатпә. Семйөрсөнчө килешүлө юрату сөнөтөп.

– Тавәх, Юрий Александрович, каласушән.

Л.ПАВЛОВА каласнә.

Ылтән туй

Саламлатпәр

Хакләран тә хаклә юратнә аннепө аттөне, асаннепө асаттөне, кукамипө кукачине – Елача ялөнчө пуранакан **Вера Ивановна Никита Михайлович ДАНИЛОВСЕНЕ** ылтән туй ячөле чун-чөренен пуштайса, хисөплөсө чө ашә сәмахсөмпе саламлатпәр.

Эсир пурри – пирөн савәнәс, пуялнәх. Сирө эпир ырләх-сывләх, икөсөлми телөй, вәрәм кун-сүл сунатпәр.

Салампа: ывалө, кинө, хөрөсөм, көрүшөсөм, 10 мәнукө, таванөсөм.

Юратнә аттөпө аннепө – Шаптак Муркаш ялөнчө пуранакан **Вера Николаевна Владимирович СЕРГЕЕВСЕНЕ** пөр сөмьө чәмәртасә пөрлө

пуранәх пусланаранпа февралөн 11-мөшөнчө 50 сул ситнө ятпа ашән саламлатпәр.

Эсир пурри – пирөн савәнәс, пуялнәх, чун ашши. Эпир сирө ылтән туй ячөле саламласа сирөп сывләх, вәрәм кун-сүл, канлө ватләх сунатпәр, татах тә нумай сүлсөм пирөнлө пөрлө савәнәс пуранмалла пултәр. Сирөн умәрта сөрө сити пус таятпәр, аттөпө анне пурансасән пирөн пурнаса туләрхә тә ыраха.

Пөтөм чун-чөренен саламланөсөм: икө хөрөпө көрөвөсөм, ывалөпө кинө, ултә мәнукө, таватә прамәнукө, таванөсөм.